UDK 336.717.061(497.11) ; 347.455(497.11)

*Balša Kašćelan**

SPORNA PITANJA U VEZI SA UGOVORNOM ODREDBOM O NAKNADI ZA OBRADU KREDITA

U ovom radu će biti analizirana praksa sudova povodom tužbenih zahteva kojima se traži utvrđivanje ništavosti ugovorne odredbe o naknadi, tj. trošku obrade kredita. U radu je dat prikaz najzanimljivijih sudskih odluka pro et contra, zatim sadržina ugovora o kreditu shodno važećim zakonskim odredbama nakon čega je autor dao kritičke komentare na pojedina sudska obrazloženja. Na samom početku, autor predstavlja cilj parničnog postupka i uslove pod kojima obaveza plaćanja troškova obrade kredita može uživati sudsku zaštitu. Autor posebno ističe da je posao suda jednostavan kad postoji jasan i nedvosmislen propis. Sud tada sudi na osnovu zakona, a ne na osnovu pravičnosti. Međutim, u situaciji kada u zakonu nema odgovarajuće odredbe ili je ta odredba nejasna, dvosmislena ili nepotpuna, sud ne može da pruži adekvatnu zaštitu. Tada na scenu stupa supsidijarno suđenje na osnovu pravičnosti. U radu se analizira opravdanost tužbenih zahteva o proglašenju ništavim odredbe o naknadi za obradu kredita zbog toga što je nepravična i suprotna dobrim poslovnim običajima.

Ključne reči: *Supsidijarno suđenje. – Zloupotreba prava. – Ugovor o kreditu. – Sudska praksa. – Trošak obrade kredita.*

1. UVODNA RAZMATRANJA

Parnični postupak predstavlja osnovni i redovni sistem sudske zaštite kod povređenih, ugroženih ili osporenih subjektivnih prava. Sprovodeći postupak sud ima obavezu da raspravi i utvrdi sva činjenična i pravna pitanja, zatim da odluči da li je zahtev jedne od parničnih stranaka osnovan ili nije i da shodno tome donese odluku koja nosi

* Autor je vanredni profesor Fakulteta za poslovne studije i pravo, Univerziteta Union Nikola Tesla, *bkascelan@yahoo.com*.

odgovarajuće pravne posledice. Parnični postupak je sredstvo kroz koje sud vrši primenu objektivnog prava, primenu materijalnopravnih normi na konkretne životne situacije učesnika pravnog života.

Cilj parničnog postupka je zaštita ili ostvarenje subjektivnih građanskih prava. Subjektivna prava koja uživaju pravni subjekti su priznata zakonom. Zakonodavac je ispunio svoje obaveze objavljujući i priznajući subjektivna prava. Ali to priznanje putem zakonskih propisa nije dovoljno. Subjektivna prava nisu dostigla svoj puni kapacitet samim činom priznanja. Da bi ostvarila svoju ulogu, subjektivna prava moraju biti i zaštićena. Tu zaštitu im mora pružiti sud. Dakle, zakon daje priznanje a sud pruža zaštitu subjektivnim pravima i na taj način ona su zagarantovana pravnim poretkom. Pravni subjekti po pravilu, uživaju i vrše subjektivna prava ne dovodeći u pitanje prava drugih. Pravni poredak od svih subjekata zahteva da savesno koriste prava koja su im priznata zakonom, a sudu nalaže da onemogući eventualnu zloupotrebu priznatih prava. Posao suda je jednostavan kad postoji jasan i nedvosmislen propis. Sud tada sudi na osnovu zakona, a ne na osnovu pravičnosti.[1] Međutim, u situaciji kada u zakonu nema odgovarajuće odredbe ili je ta odredba nejasna, dvosmislena ili nepotpuna, sud ne može da pruži adekvatnu zaštitu. U tom slučaju, kako to kaže vitez prava sudija Ivošević, sud pruža pravnu zaštitu supsidijarnim suđenjem i to na osnovu pravičnosti čiji je izvor u članu 1 Ustava koji kaže da je Srbija država vladavine prava ali i država socijalne pravde. Još je naš veliki pravnik Valtazar Bogišić primetio da u takvim slučajevima[2] pravičnost postaje za sudiju neposredni izvor. To znači da sudovi kada primenjuju pravo, moraju da se rukovode i ovim vrednostima i načelima, jer oni imaju obavezu da kreirajući sudske odluke uvode pravdu u pravni poredak.

U parnicama koje su usledile nakon podnošenja velikog broja tužbi sa zahtevom da se utvrdi ništavost ugovornih odredbi o naknadi za obradu kredita sudovi zauzimaju različite stavove pre svega zbog nejasnih i nepotpunih zakonskih odredbi. To je u krajnjoj liniji otvorilo mogućnost sudovima da se u donošenju svojih odluka pozivaju na pravičnost.

---

1 Međutim, još je nemački pravnik Georg Jelinek utvrdio da svaki zakon da bio prihvaćen i primenjiv u sebi mora da sadrži minimum morala.

2 V. Bogišić, *Opšti imovinski zakonik za knjaževinu Crnu Goru*, član 782, štampano 1898. godine.

2. SADRŽINA UGOVORA O KREDITU

U poslovanju banaka u Srbiji koje se tiče odobrenja kredita korisnicima, višegodišnja je praksa da banke naplaćuju pri zaključenju ugovora o kreditu trošak ili naknadu za obradu zahteva za dobijanje kredita, i to u procentualnom iznosu od vrednosti kredita koji se korisniku kredita odobrava. Ova sporna pitanja vezuju se za sadržinu ugovora o kreditu, pa je neophodno predstaviti sadržinu ugovora shodno važećem zakonodavstvu.

Zakon o obligacionim odnosima je u glavi 35 normirao ugovor o kreditu. S obzirom da je u pitanju ugovor, to znači da on nastaje kada se postigne saglasnost volja dva ili više lica koja je usmerena na postizanje nekog obligacionopravnog dejstva. Prema zakonskim propisima[3] ugovor o kreditu sadrži obavezu banke da korisniku kredita stavi na raspolaganje određeni novčani iznos,[4] a sa druge strane, korisnik kredita se obavezuje da novčani iznos odobrenog kredita vrati u vreme i na način opisan u sadržini ugovora. Korisnik kredita pored obaveze vraćanja novčanog iznosa ima i obavezu da banci plaća ugovorenu kamatu koja predstavlja cenu za korišćenje odobrenih novčanih sredstava. Banka naplaćuje kamatu za kredit i za ostale usluge koje pruža u vezi sa kreditom.[5]

Da zakonodavac posvećuje pojačanu pažnju kod ovih ugovora svedoči i to što je ugovor o kreditu formalan pravni posao. Za njegovu punovažnost Zakon o obligacionim odnosima traži da bude zaključen u pismenoj formi.[6] Sadržinom ugovora o kreditu se utvrđuje iznos, kao i uslovi davanja, korišćenja i vraćanja odobrenog novčanog iznosa.

3 Čl. 1065 ZOO (*Sl. list SFRJ*, br. 29/78, 39/85, 45/89 – odluka USJ i 57/89, *Sl. list SRJ*, br. 31/93 i *Sl. list SCG*, br. 1/2003 – Ustavna povelja).

4 Zakonska formulacija na određeno ili neodređeno vreme u današnje vreme mora da trpi kritiku, imajući u vidu savremena pravila poslovanja gde se period vraćanja kredita uvek određuje kraćim ili dužim rokom.

5 U tom smislu videti: I. Babić, *Građansko pravo – ugovori građanskog prava*, Beograd 2017, 208; Zorica Petrović-Radosavljević, „Kamata (teorijska i praktična pitanja)", *Pravni život*, br. 10, 2001, 497.

6 Za razliku od formalnih pravnih poslova, neformalni pravni poslovi su oni kod kojih zakonodavac ne traži nikakvu formu za punovažnost, oni se zaključuju prostom saglasnošću volja u trenutku kada se stranke saglase o bitnim sastojcima ugovora. Videti: O. Antić, *Obligaciono pravo*, Beograd 2014, 339; Jožef Salma, *Obligaciono pravo*, Novi Sad 2007, 307; I. Babić, *Obligaciono pravo*, Beograd 2009, 75.

Pismena forma podrazumeva dve stvari: pisani tekst izjave volje i potpise stranaka. Pisani tekst izjave treba, po prirodi stvari, da bude plod dogovora i saglasnosti volja budućih ugovornih strana. Nakon što sastave sadržinu ugovora sledi potpisivanje ugovora čime se označava da je ugovor zaključen. Međutim, kod ugovora o kreditu ovaj prvi čin, a to je sporazumno sastavljanje sadržine ugovora, se odvija malo drugačije. Imajući u vidu masovnost ovih ugovora, a u današnje vreme mnogi bi rekli i neizbežnost, banke unapred štampaju formulare tj. sadržinu ugovora koju onda nude korisnicima kredita. Korisnik kredita nema mogućnost da utiče na sadržinu ugovora, odnosno on ne može menjati odredbe ugovora. Njegova volja se manifestuje pristankom i potpisivanjem ponuđenog ugovora. Ovi ugovori su slični ugovorima o pristupu gde jedna strana unapred formuliše odredbe ugovora, a druga strana ima samo mogućnost da na takav ugovor pristane ili ne pristane. Sam čin zaključivanja ugovora o kreditu u praksi traje veoma kratko, jer su gotovi primerci ugovora, od strane banke, unapred odštampani i pripremljeni za potpisivanje. Korisnik kredita ne sudeluje u formulisanju sadržine ugovora, nema pregovaračkog procesa koji treba da rezultira prihvatljivim odredbama i jednoj i drugoj ugovornoj strani. To znači da se autonomija volja, u ovom slučaju korisnika kredita, svodi samo na prihvatanje ili odbijanje odštampanog obrasca. Dakle, ugovor o kreditu je formalan pravni posao koji se zaključuje po modelu adhezionog ugovora.[7]

Zakonodavac predviđa način prestanka ugovora o kreditu[8] otkazom ugovora. Pravo da otkaže ugovor o kreditu, pre isteka ugovorenog roka, ima banka odnosno kreditor i to kada ustanovi da kredit nije korišćen u skladu sa njegovom namenom.[9] Ovo je slučaj kod onih kredita kod kojih su novčana sredstva određena za neku namenu (čl. 1065 Zakona o obligacionim odnosima). Tada banka raskida ugovor bez otkaznog roka, a korisnik kredita je dužan da pre isteka roka na koji je kredit odobren vrati ceo iznos kredita.[10] Takođe, banka ima pravo da

7 O formi i osobinama ugovora o kreditu: D. Simonović, „Ugovor o kreditu", *Pravna praksa – časopis za primenu propisa*, br. 6, 2009, 9.

8 Videti o tome: članovi 1067 i 1068 Zakona o obligacionim odnosima.

9 Ako subjekt privrednog poslovanja koristi kredit za drugu namenu od one za koju mu je odobren, to predstavlja ne samo razlog za otkaz ugovora nego i krivično delo neosnovano dobijanje i korišćenje kredita. Rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu, Kž1 640/2017 od 10.11.2017. godine.

10 M. Samardžić, „Ugovor o kreditu i kamate", *Pravni život*, br. 10, 2001, 490.

otkaže ugovor i kada dođe do insolventnosti korisnika,[11] odnosno smrti korisnika ili prestanka pravnog lica ako bi u tim slučajevima davalac kredita došao u bitno nepovoljniji položaj. Pravo na otkaz ugovora je zakonsko pravo i ne zavisi od toga da li je ono predviđeno ugovorom ili nije.

Korisnik kredita ima na raspolaganju mogućnost da odustane od zaključenog ugovora o kreditu. To pravo korisnik ima samo pod uslovom da nije počeo sa korišćenjem odobrenih novčanih sredstava na ime kredita. Dakle, ukoliko je npr. došlo do promenjenih okolnosti, a kredit još nije počeo da se koristi, korisnik kredita može da se povuče iz ugovora.

Dalje, ugovorom o kreditu se utvrđuje način i vreme vraćanja odobrenih novčanih sredstava i korisnik kredita je dužan da se pridržava ugovorenih odredbi. Međutim, korisnik kredita ima pravo da vrati kredit i pre roka koji je naznačen u ugovoru o kreditu. Rok otplate kredita bira sam korisnik kredita i on prilikom zaključenja ugovora o kreditu iznosi predlog roka kreditoru. Imajući to u vidu, sasvim je razumljivo da korisnik kredita može vratiti kredit i pre roka ukoliko mu to dopuste okolnosti.[12] Ipak, tu mogućnost korisnik kredita može iskoristiti samo pod uslovom da prethodno obavesti banku. Naravno, imajući u vidu obligaciona načela, kreditor i u jednom i u drugom slučaju može da potražuje naknadu eventualne štete[13] koja je nastala zbog odustajanja, odnosno vraćanja kredita pre roka. Banka po redovnom toku stvari naplaćuje mesečno kamatu koja predstavlja cenu kredita. Ali ako dođe do prevremenog vraćanja kredita, banka nema pra-

11 Insolventnost korisnika kredita predstavlja realnu nemogućnost plaćanja mesečnih rata kredita. „Kada dužnik zastane sa plaćanjem dve rate kredita, a potom nastavi sa plaćanjem i poverilac (banka) to prima, onda nema raskida ugovora o kreditu, ni zastarelosti po tom osnovu. Ako dužnik prestane sa plaćanjem kredita uopšte, onda se ugovor raskida i rok zastarelosti teče od dospeća prve rate." Odluka okružnog suda u Pećи, Gž 295/82. Navedeno prema: D. Simonović, „Ugovor o kreditu", *Pravna praksa – časopis za primenu propisa*, br. 6, 2009, 13.

12 Odgovori na pitanja privrednih sudova koji su utvrđeni na sednici Odeljenja za privredne sporove Privrednog apelacionog suda održanoj dana 7.11.2016. i 8.11.2016. godine i na sednici Odeljenja za privredne prestupe održanoj dana 10.11.2016. godine – *Sudska praksa privrednih sudova – Bilten*, br. 4/2016.

13 Naravno na banci leži teret dokazivanja postojanja štete i visine štete koju je pretrpela. U prilog tome: M. Samardžić, „Ugovor o kreditu i kamate", *Pravni život*, br. 10, 2001, 490.

vo da za preostalo vreme zaračuna kamate. Drugim rečima, od dana vraćanja prevremenog kredita pa do dana kada je po ugovoru kredit trebalo da bude vraćen, banka gubi pravo da obračuna kamate za preostale mesece.

Malopre smo konstatovali da se ugovor o kreditu tehnički zaključuje kao i ugovor o pristupu. Određenje ugovora o kreditu na ovaj način je važno zbog tumačenja ugovornih odredbi.[14] Ugovori se tumače u skladu sa tzv. objektivno-subjektivnim metodom koji upućuje sud ne samo na sadržinu ugovornih odredbi nego i na zajedničku nameru ugovarača kao i na načela obligacionog prava. One odredbe ugovora koje su jasne se ne tumače nego se primenjuju. U čl. 99 Zakona o obligacionima odnosima stoji da se sporne odredbe ugovora tumače: prema značenju upotrebljenih izraza, prema zajedničkoj nameri ugovarača i prema zakonskim načelima obligacionog prava. Zakon predviđa posebna pravila tumačenja za one ugovore čija je sadržina unapred pripremljena i odštampana od strane jedne ugovorne strane. Kod ovakvih ugovora sporne odredbe ne mogu da se tumače prema zajedničkoj nameri, jer zajedničke namere nema. Da bi je bilo, ona mora da se formira kroz pregovarački proces koga prilikom zaključivanja ugovora o kreditu i nema.[15] Takvi ugovori gde postoji „faktička neravnopravnost stranaka"[16] (kao što je i ugovor o kreditu), se tumače uvek u korist druge strane.

Pravila tumačenja kod ugovora o kreditu nam daju odgovor na koji način nadležni organ treba da tumači sporne odredbe ugovora. U praksi nije retko da se korisnik kredita pre nego što se upusti u sudski postupak obrati prigovorom banci kreditoru ili Narodnoj banci Srbije sa pitanjem da se protumači sporna odredba ugovora o naknadi za

14 U literaturi se navodi da pravilo tumačenja ugovora contra stipulatorem nije samo rezervisano za ugovore po pristupu već se njegova primena proteže na sve ugovore koji su unapred pripremljeni od jedne strane. Ovo stoga, što ovakva tumačenja u svojoj osnovi imaju ideju pravičnosti. M. Đurđević, „Neke specifičnosti tumačenja ugovora o pristupu", *Pravni život*, br. 10, 2001, 516.

15 Jedini trenutak u kome su se volje susrele jeste trenutak zaključivanja ugovora. Taj trenutak ne sadrži pregovore i usklađivanje volja iz koga treba da nastane i zajednička namera. O tome: M. Đurđević, *Ibid*., 513.

16 U literaturi se navodi da je u pitanju faktička neravnopravnost stranaka i da je potrebno zbog bar delimične korekcije ovog stanja, nejasne odredbe ovakvih adhezionih ugovora uvek tumačiti u korist druge strane. O. Antić, *op. cit.*, 359.

obradu kredita. Imajući u vidu da banka kreditor tumači ugovor na štetu, a ne u korist druge strane, eto povoda da se pokrenu postupci kojima se traži sudska zaštita.

3. SUDSKA PRAKSA POVODOM ZAKONITOSTI NAPLATE NAKNADE ZA OBRADU ZAHTEVA ZA DOBIJANJE KREDITA

U vezi sa navedenim naknadama i opravdanosti troškova koje banke računaju korisnicima kredita, pokrenuto je više sporova pred sudovima u Republici Srbiji, sa zahtevom da se utvrdi ništavost odredbe o trošku, odnosno, naknadi obrade kredita. Tužbeni zahtevi su uglavnom usmereni da se utvrdi ništava odredba ugovora o kreditu što bi rezultiralo pravnom posledicom vraćanja datog novčanog iznosa korisnicima kredita. Sudska praksa donosi oprečne odluke, tj. neki sudovi odbijaju, a neki usvajaju tužbene zahteve.

Sudovi koji odbijaju osnovanost tužbenog zahteva u obrazloženjima uglavnom navode da ponuda banke za odobravanje kredita sadrži jasne i nedvosmislene podatke o svim troškovima uključujući i troškove o obradi kredita, a koje je tužilac (korisnik kredita), dužan da plati. U tim obrazloženjima sudovi se pozivaju na pravila obligacionog prava i navode da su strane u obligacionim odnosima slobodne da u granicama prinudnih propisa, javnog poretka i dobrih običaja, urede odnose po svojoj volji. U tom smislu, Privredni sud u Nišu[17] navodi da zaključenju ugovora o kreditu prethode pregovori[18] koji usaglašavaju stavove kreditora i korisnika kredita, da je njihov potpis na ugovoru rezultat slobodne volje, da ugovaranje sporne naknade nije zabranjeno kogentnim normama, da nema povrede načela savesnosti i poštenja kao i načela jednake vrednosti uzajamnih davanja. Takođe, u obrazloženju Privrednog suda u Beogradu[19] kojim se odbija tužbeni zahtev kao neosnovan navodi se da pored iznosa kredita i ugovorene kamate, nije zabranjeno ugovoriti i neke druge elemente odnosno prava i obaveze. Drugim rečima, ugovaranje troškova obrade kredita nije

17 Privredni sud u Nišu, br. 7. P. 348/2018.

18 Međutim, kao što smo malopre konstatovali ti pregovori zadovoljavaju samo formu ne i suštinu jer nema pregovaračkog procesa koji treba da rezultira prihvatljivim odredbama i jednoj i drugoj ugovornoj strani.

19 Privredni sud u Beogradu, br. 36. P. 1404/2018.

protivzakonito i to samo po sebi ne čini ugovor delimično ništavim. Navodi se da su svi troškovi bili iskazani planom otplate kredita (koji banka sastavlja), da taj plan sadrži efektivnu kamatnu stopu i da su sve vreme svi troškovi bili poznati tužiocu (korisniku kredita). Sudovi u svojim obrazloženjima navode i da je reč o opšteprihvaćenom standardu ugovaranja u oblasti bankarskih kredita i da je ta praksa prisutna i u zemljama regiona.

Sa druge strane, sudovi koji usvajaju tužbene zahteve kojim se traži poništaj odredbe ugovora o plaćanju naknade za obradu kredita u procentualnom iznosu, navode da je kamata kategorija kojom banka obezbeđuje svoj kapital i vrši naplatu svoje zarade i da su u kamati uračunati svi troškovi. To znači da kamata sadrži pored cene kapitala i ostale troškove kakvi su troškovi obrade kredita, radne snage i da svi ti troškovi predstavljaju jedinstven iznos predstavljen kroz kamatu.[20] U obrazloženjima se navodi da ugovorna odredba o plaćanju procentualne naknade ne precizira koji su to stvarni troškovi kredita i zašto se oni vezuju za iznos kredita. To dalje znači i da je samom tužiocu (korisniku kredita), nepoznat mehanizam po kome se dobija visina tih troškova i da se time korisnik kredita stavlja u neravnopravan položaj u ugovornom odnosu.[21] Iskazivanje naknade u procentualnom iznosu predstavlja nezakonit osnov za dvostruku naplatu istih troškova, jer se ti troškovi pojavljuju jednom kroz ugovorenu kamatu, a drugi put kroz posebno iskazanu naknadu za obradu kredita. Navodi se da obrada kreditnog zahteva predstavlja uobičajene aktivnosti bankarskog poslovanja i ne zahteva dodatno angažovanje radne snage koje bi rezultiralo novim i stvarnim troškovima u poslovanju banaka.[22] U predmetu o kome se odlučivalo po reviziji,[23] Vrhovni kasacioni sud je doneo odluku da se ukine presuda prvostepenog i apelacionog suda u delu koji se odnosi na osnovanost naplate naknade za obradu kredita. Naime, u rešenju kojim je ukinuo odgovarajuće odredbe prvostepene i drugostepene presude, Vrhovni kasacioni sud je zauzeo stav da naknada

20 Viši sud u Somboru, Gž. 320/17.

21 Apelacioni sud u Beogradu, Gž. 320/17.

22 Osnovni sud u Vrbasu, br. P. 1191/2017.

23 Tužilac (korisnik kredita), nakon pravnosnažne presude Apelacionog suda u Beogradu (br. 7827/16), kojom je odbijen tužbeni zahtev u delu kojim je traženo da se odredba ugovora o naknadi za obradu kredita proglasi ništavom, podneo je reviziju sa zahtevom da Vrhovni kasacioni sud odluči o istoj.

za obradu kredita, imajući u vidu Zakon o obligacionim odnosima, nije deo ugovora, odnosno ne bi trebalo da bude element ugovora o kreditu.[24]

Na kraju, sudovi se u obrazlaganju sudskih odluka pozivaju na sadržinu pravnog stava Vrhovnog kasacionog suda[25] donetog 22. 5.2018. godine na sednici Građanskog odeljenja, koji kaže da banka ima pravo na naplatu troškova i naknada bankarskih usluga samo pod uslovom da ugovor sadrži jasne i nedvosmislene podatke o troškovima koji su nastali prilikom obrade kredita. To znači da ugovor o kreditu mora da sadrži detaljnu specifikaciju nastalih troškova, ne pretpostavljenih, nego onih koji su stvarno nastali.

U obrazloženjima sudskih odluka veoma važno mesto zauzimaju i određena zakonska načela obligacionog prava. Shodno tome, da predstavimo ukratko šta ona znače:

Načelo savesnosti i poštenja je predstavljeno čl. 12 Zakona o obligacionim odnosima, ali ovo načelo prožima celo tkivo obligacionog prava. Ovo načelo je pravni standard koji je imperativno postavljen i ugovorne strane (kreditor i korisnik kredita), se tog načela moraju pridržavati ne samo u toku izvršenja ugovornih obaveza nego i prilikom zaključenja ugovora. Naime, ovo načelo je obavezalo „učesnike i na tzv. predugovornu odgovornost, (*culpa in contrahendo*), odnosno savesnost i poštenje obavezuju i pre nego što nastanu obaveze koje proizilaze iz nastale obligacije."[26] Ukoliko dođe do kršenja ovog načela posledica je ništavost ugovora ili ništavost pojedine odredbe ugovora. Lice koje smatra da je nekom odredbom ugovora o kreditu povređeno zakonsko načelo savesnosti i poštenja ima pravo da podnese tužbu radi utvrđivanja ništavosti sporne odredbe ugovora. Sud će prilikom odlučivanja o ništavosti voditi računa o obema stranama, tj. o savesnosti i kreditora i korisnika kredita, jer ono obavezuje ne samo dužnika nego i poverioca.

Načelo ravnopravnosti strana ima za cilj da ugovorne strane dovede u ravnopravan, jednak pravni položaj. Cilj ovog načela jeste da onemogući da neka strana zato što je ekonomski jača ima privilegovaniji pravni položaj. Kada strane odluče da zaključe ugovor to je rezultat njihove privatne autonomije i želje za zaključenjem pravnog

24 Vrhovni kasacioni sud, Rev 1655/2017.

25 Pravni stav usvojen na sednici Građanskog odeljenja Vrhovnog kasacionog suda održanoj 22. maja 2018. godine (preuzeto iz pravne baze *Propis Soft*).

26 O. Antić, *op. cit.*, 40.

posla. Međutim, autonomija volja zahteva i ravnopravnost, jer ako strane ugovornice nisu ravnopravne[27] one ne mogu slobodno da iskažu svoju volju koja će dovesti do zasnivanja njihovih prava i obaveza. To je prirodan i logičan sled događaja, jer ako nema ravnopravnosti ugovornih strana nema ni stvarne autonomije volja, a ako toga nema, nema ni pravne sigurnosti. Dakle, obaveza svih učesnika u pravnom životu jeste da stvore jednakost i ravnopravnost koja znači i pravnu sigurnost.

Načelo jednake vrednosti davanja se ispoljava zakonskom odredbom prema kojoj u zasnivanju dvostranih ugovora, kakav je ugovor o kreditu, strane polaze od jednake vrednosti svojih prestacija.[28] Drugim rečima, svaki ugovor podrazumeva izvesnu korelaciju[29] u davanju i potraživanju. Strana ugovornica se u načelu obavezuje tako da njena obaveza odgovara u suštini vrednosti obaveze suprotne strane. Strane zaključuju ugovor sa namerom da postignu ekvivalentnost u prestacijama, a ne da jedna strana uveća svoju imovinu nauštrb druge strane. Zakonodavac određuje u kojim slučajevima narušavanje ovog načela povlači pravne posledice. Ukoliko postoji očigledna nesrazmera u preuzetim obavezama, strana koja misli da je oštećena ima pravo da podnese tužbu radi poništenja ugovora ili pojedine odredbe ugovora.

4. OSVRT I KOMENTARI POVODOM NAVEDENE SUDSKE PRAKSE

Predstavili smo ukratko nekoliko primera iz sudske prakse *pro et contra*, gde se sudovi uglavnom oslanjaju na Zakon o obligacionim odnosima, Zakon o zaštiti korisnika finansijskih usluga, Zakon o bankama, kao i na određena načela kao što su načelo ravnopravnosti ugovornih strana, načelo savesnosti i poštenja i načelo jednake vrednosti uzajamnih davanja. U obrazloženjima sudova koji odbijaju kao neosnovane tužbene zahteve kojima se traži ništavost ugovorene odredbe o obradi kredita navode se neki stavovi sa kojima se ne možemo složiti.

27 Zakon ima obavezu da štiti ekonomski slabiju stranu bez obzira da li je to fizičko ili pravno lice. I. Babić (2009), *op. cit.*, 56.

28 Učesnici obligacionog odnosa prilikom zasnivanja dvostranih ugovora polaze od načela jednakih vrednosti uzajamnih davanja. Z. Petrović-Radosavljević, *op. cit.*, 506.

29 Naravno ovo se ne odnosi na jednostrano obavezne ugovore ili na one dvostrano obavezne ugovore kod kojih obzirom na njihovu prirodu ne postoji jednakost u vrednosti davanja.

1. Najpre treba poći od određenja pojma klijenta banke i videti na koji način banka tretira lica kojima je odobren kredit u odnosu na lica kojima nije odobren kredit. Ovo će nam poslužiti da vidimo da li tu ima različitog postupanja prilikom naplate preduzetih bankarskih radnji. Pojmom klijent banke, u smislu čl. 41 st. 1 Zakona o bankama,[30] označava se lice koje koristi ili je koristilo usluge banke, kao i lice koje se obratilo banci radi korišćenja usluga banke. U ovom poslednjem slučaju to je i lice koje je podnelo zahtev za obradu kredita, i koje je nakon svih preduzetih radnji (procene kreditne sposobnosti), odbijeno. Ova obaveza procene kreditne posobnosti postoji za sva lica koja su podnela zahtev za dobijanje kredita u skladu sa čl. 18 st. 1 Zakona o zaštiti korisnika finansijskih usluga.[31] Obaveza podrazumeva u oba slučaja identične radnje, bez obzira, da li se na kraju zaključi ugovor o kreditu ili ne. Dalje, imajući u vidu čl. 18 st. 3 Zakona o zaštiti korisnika finansijskih usluga, ukoliko se korisnik usluge odbije za zaključenje kredita, banka je dužna da ga bez naknade obavesti o odbijanju i razlozima za odbijanje. Šta to znači u praksi? To znači da banka takvo lice (koje se i dalje smatra klijentom banke), obaveštava da mu nije odobren zahtev za kredit i u tom slučaju banka mu ne naplaćuje naknadu (trošak), na ime obrade kredita. Dakle, za gotovo identične radnje prema klijentima sa kojima su zaključili ugovor o kreditu i klijentima sa kojima nisu zaključili ugovor o kreditu, banke se ponašaju na različit način, tj. prvima naplaćuju radnje koje drugima ne naplaćuju. Ovakva praksa banaka je nedopustiva, jer vodi između ostalog i diskriminaciji korisnika usluga, a što je direktnoj suprotnosti sa čl. 5 st. 1 tač. 2 Zakona o zaštiti korisnika finansijskih usluga.
2. U slučaju odobrenja kredita, za razliku od zahteva koji je odbijen, jedine dodatne radnje banaka su štampanje unapred napisanog ugovora i plana otplate kredita, a koje rade lica u radnom odnosu u banci u okviru svojih radnih obaveza. Ali ni to nije dovoljan razlog da se klijentima kojima je odobren

30 Vid. član 41 Zakona o bankama, *Sl. glasnik RS*, br. 107/2005, 91/2010 i 14/2015.

31 Vid. član 18 Zakona o zaštiti korisnika finansijskih usluga, *Sl. glasnik RS*, br. 36/2011 i 139/2014.

kredit u odnosu na klijente kojima nije odobren kredit naplate troškovi obrade kreditnog zahteva. Ovo iz razloga što izrada ugovora o kreditu i plana otplate kredita (radnje koje banka preduzima u slučaju odobravanja kreditnog zahteva), ne smeju opterećivati korisnika kredita. Drugim rečima, ove dodatne radnje se ne mogu prevaliti na trošak klijenta, jer i klijent za potrebe odobrenja kredita pribavlja dokumentaciju o svom trošku, pa bi u slučaju opravdanosti ovakve naplate od strane banke bilo prekršeno i zakonsko načelo – pravo na ravnopravan odnos sa davaocem finansijske usluge. U odgovorima na tužbe, banke, između ostalog, ovu naknadu, tj. trošak za obradu kredita pravdaju radnim zadacima radnika koji procenjuju kreditnu sposobnost korisnika ili izrađuju ugovor i plan otplate kredita. Međutim, treba imati u vidu da ovaj rad u vidu ugovorene zarade isplaćuje poslodavac po Zakonu o radu,[32] i visinu iste ne može prebacivati na korisnike usluga u vidu troška, već zarade zaposlenim isplaćuje iz prihoda od poslovanja. Suprotno tumačenje je protivno Zakonu o radu.

Ukoliko bi se prihvatila pravna logika pojedinih sudskih obrazloženja, to bi značilo da korisnici finansijskih usluga finansiraju obaveze davaoca usluga za isplatu zarada zaposlenima, mimo obaveze vraćanja glavnice i plaćanja kamate, što predstavlja, pored ostalog, i kršenje načela ravnopravnosti strana, savesnosti i poštenja i jednake vrednosti davanja definisanih Zakonom o obligacionim odnosima, ali i dobrih običaja.

3. U prikazanoj sudskoj praksi vidimo da postoji određeni broj presuda koje ne priznaju bankama pravo na naplatu troškova ili naknade za obradu kredita, obrazlažući da banke iz ugovora o kreditu imaju pravo samo na otplatu glavnice i kamate u skladu sa čl. 1065 Zakona o obligacionim odnosima, i iz ovih prihoda isplaćuju zarade zaposlenima, kao i ostale obaveze, a troškovi i naknade, moraju stvarno postojati, tj. moraju biti takvi da se mogu dokazati iz čega se sastoje. Ipak, određeni broj presuda kojima se usvajaju zahtevi za poništaj odredbe zbog neosnovanosti naknade za obradu kredita, pogrešno izvode zaključak oslanjajući se isključivo na čl. 1065

32 Član 16, a u skladu sa članom 5 Zakona o radu, *Sl. glasnik RS*, br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 – odluka US i 113/2017.

Zakona. U tom članu se navodi da „da se banka obavezuje da korisniku kredita stavi na raspolaganje određeni iznos novčanih sredstava, na određeno ili neodređeno vreme, za neku namenu ili bez utvrđene namene, a korisnik se obavezuje da banci plaća ugovorenu kamatu i dobijeni iznos novca vrati u vreme i na način kako je utvrđeno ugovorom."[33] Sudovi koji prihvataju tužbene zahteve protiv banaka, pogrešno polaze od ovog člana i konstatuju da u njemu nije predviđena naknada za obradu kredita. Tačno je da nije predviđena, ali nije ni zabranjena. To što članom nešto nije predviđeno, ne znači automatski da je zabranjeno, naprotiv, dopušteno je pod uslovom da se poštuju ograničenja slobode ugovaranja. Dakle, pozivanje suda isključivo na ovaj član u nameri da se odredba o naknadi oglasi ništavom je pogrešno. O tome se govori i u literaturi[34] i taj stav je nesporan. Međutim, u obrazlaganju tog stava, mišljenja koja pogoduju bankama pogrešno tumače čl. 1066 Zakona o obligacionim odnosima u kome stoji da se „ugovorom o kreditu utvrđuje iznos i uslovi davanja, korišćenja i vraćanja kredita".[35] Sledstveno tome, zaključuju da iz tog člana jasno proizlazi mogućnost ugovarača da predvide kao uslov davanja kredita i obavezu korisnika kredita da plati naknadu za obradu kreditnog zahteva. Netačno se u pomenutoj literaturi doživljava ovaj čl. 1066 navedenog Zakona, jer iz njihovog tumačenja znači da u uslove davanja kredita iz ovog člana, spada i naplata troškova – naknade obrade kredita. To nije moguće, bar ne po čl. 18 Zakona o zaštiti korisnika finansijskih usluga, koji kaže da je uslov dobijanja kredita – procena kreditne sposobnosti, a ne plaćanje troškova obrade kredita. Suprotnim tumačenjem, tj. uslovljavanjem odobrenja kredita plaćanjem naknade za sasvim drugu uslugu, koja se izvršava nezavisno od samog zaključenja ugovora o kreditu, išlo bi se direktno protiv načela savesnosti i poštenja iz čl. 12 Zakona o obligacionim odnosima, načela ravnopravnosti stranaka iz čl. 11 Zakona o obligacionim odnosima i naročito

33 Član 1065 ZOO.

34 M. Živković, „O dozvoljenosti ugovaranja troškova obrade kredita u pravu Srbije", *Bankarstvo*, br. 2, 2018, 30.

35 Član 1066 ZOO.

načela pravo na ravnopravan odnos sa davaocem finansijske usluge shodno Zakonu o zaštiti korisnika finansijskih usluga.

U prilog ovom stavu govori i da sama naplata naknade – troškova obrade kredita, uvek dolazi nakon zaključenja ugovora o kreditu, tj. tek posle prebacivanja novca od strane banke korisniku, pa se ne može govoriti da je ova ugovorena naknada uslov za zaključenje ugovora o kreditu, pošto ista nastupa nakon zaključenja pravnog posla. Takođe, čl. 11 st. 2 tač. 3 Zakona o zaštiti korisnika finansijskih usluga[36] demantuje tvrdnje da banke imaju pravo na naplatu obrade kredita kao uslova za odobrenje istog, jer ovaj član navodi koje to sporedne usluge mogu predstavljati uslov korišćenja finansijskih usluga, i premda ostavlja izvesnu slobodu ugovaračima, iz onih navedenih je jasno da to moraju biti stvarni, dokazani troškovi (npr. osiguranje lica ili imovine).

Dalje, u literaturi koja ide u prilog bankama, se navodi da se banke stavljaju u nepravičan položaj u odnosu na korisnike kredita, jer one nemaju mogućnost da podnesu tužbu kojom bi tražile da se utvrdi da su odredbe ugovora o naknadi za obradu kredita zakonite, čime bi one bile sigurne da zakonito posluju? Ovaj deo nije razumljiv, jer valjda prema još uvek važećem Zakonu o parničnom postupku kada se podnese tužba radi utvrđivanja ništavosti utvrđuje se i zakonitost iste. Takođe, kada se govori o odredivosti prestacije, mišljenja koja idu u prilog bankama tumače čl. 47 Zakona o obligacionim odnosima i konstatuju da je naknada za obradu kredita odrediva. Nismo tog stava, jer je ovde prestacija neodrediva u smislu šta je to zaista obrada kredita, šta to podrazumeva, za šta se plaća? To je suština, bankama je nebitno da li su to stvarni ili fiktivni troškovi. Ne može plata osobe koja radi kao kasirka u trgovini da bude deo troškova hleba. To ne može da se predstavi kao trošak. U tom smislu se direktno krši zakon-

36 „Novčani tokovi iz stava 1 ovog člana uključuju: sve otplate i isplate kredita/lizinga/depozita; troškove koje korisnik finansijskih usluga plaća (npr. kamate, naknade, porezi i sl.), odnosno pogodnosti koje prima (kamate i druge bezuslovne pogodnosti); troškove u vezi sa sporednim uslugama koje predstavljaju uslov za korišćenje finansijske usluge, odnosno za njeno korišćenje na određeni način (npr. troškovi osiguranja života, imovine i lica i dr.).“ Čl. 11 Zakona o zaštiti korisnika finansijskih usluga.

sko načelo savesnosti i poštenja. Nema poslovne logike da korisnik plaća proizvod banke, njene troškove, proviziju i plus njene radnike. Koji se još ugovor tako zaključuje?! Najzad, obrazloženje u vezi čl. 143 st. 2 Zakona o obligacionim odnosima gde se kaže da kada sud odbije primenu pojedinih odredbi opštih uslova zbog njihove nepravičnosti to ne dovodi do ništavosti nego predstavlja „prirodnu obligaciju,"[37] je netačno, jer u tom slučaju otpada osnov pa dolazi do sticanja bez osnova.

4. Banke su dužne da i u predugovornoj fazi (čl. 17 st. 4 tač. 10 Zakona o zaštiti korisnika finansijskih usluga) i u samom ugovoru (čl. 19 st. 1 tač. 12 Zakona o zaštiti korisnika finansijskih usluga) navedu vrstu i visinu naknade – troškova obrade kredita. Međutim, banke pogrešno tumače pojam „vrsta", pa pod vrstom oni navode samo obradu, bez preciznijeg objašnjenja iz čega sve ta obrada sastoji. Da li je u pitanju samo jedna ili više radnji, zatim, ukoliko je više radnji, kako i koliko svaka pojedinačno utiče na visinu troškova obrade. Samo tako se ovo može kategorizovati kao stvarni trošak i kao takav prevaliti na trošak korisnika kredita. To je smisao obrazloženja pojedinih sudskih odluka koje stoje na stanovištu da troškovi moraju predstavljati stvarne izdatke. Drugim rečima, trošak se priznaje samo ukoliko je banka tom trošku bila izložena, jer u protivnom ako banka nije imala te troškove reč je o zloupotrebi prava.[38] U praksi ova visina troškova obrade je najčešće procentualno izražena od vrednosti kredita, što znači da i za minimalnu razliku vrednosti kredita, banka naplaćuje različitu visinu troškova za obradu kredita, a da se pri tome preduzimaju identične radnje obrade. Ne treba napominjati da su i radnje kod iste vrste kredita

37 M. Živković, *op. cit*., 38.

38 Nakon zauzimanja pravnog stava Vrhovnog kasacionog suda, Viši sud u Somboru donosi pravnosnažnu presudu kojom utvrđuje ništavost odredbi o naknadi – trošku za obradu kreditnog zahteva. Na temelju pravnog stava Vrhovnog kasacionog suda, Viši sud u obrazloženju ističe: „Obaveza plaćanja troškova obrade kredita može uživati sudsku zaštitu samo onda kada je ona opredeljena na osnovu ugovorom utvrđenih jasnih, nedvosmislenih i objektivnih kriterijuma koji su u neposrednoj vezi sa predmetom obaveze..." Viši sud u Somboru, Gž. 883/17.

(npr. stambeni) sa različitom vrednošću istih, u potpunosti identične, ali se opet naplaćuju prilično različe naknade. U tom smislu pravilno sudovi zaključuju[39] „da za kredit od sto miliona švajcarskih franaka, banka ne može da ima troškove obrade zahteva od 1.5 miliona švajcarskih franaka, odnosno sa stanovišta ekonomsko finansijske struke troškovi obrade odnosno naknade ne mogu srazmerno da se uvećavaju u odnosu na vidinu kredita".

U prilog ovome je i navedeni pravni stav Vrhovnog kasacionog suda koji od banaka traži da prilikom sačinjavanja ugovora o kreditu naprave strukturu stvarnih troškova, da troškove taksativno prikažu u stvarnom iznosu. Važna stvar je i način naplate tih troškova. Dosadašnja praksa pokazuje da su banke naplaćivale taj trošak jednokratno, sada nakon ovog pravnog stava jasno je da banke imaju pravo da naplaćuju trošak obrade kredita, ali pod uslovom da je taj trošak strukturalno izražen i da se uračuna u iznos efektivne kamatne stope.

5. Banke u svom poslovanju ne bi smele obavljati nepoštenu poslovnu praksu niti ugovarati nepravične odredbe ugovora, u smislu ovih pojmova definisanih Zakonom o zaštiti potrošača. Nepoštena poslovna praksa po Zakonu o zaštiti potrošača, u pomenutim naplatama obrade kredita ogleda se u obmanama u pogledu cene usluge i obaveze banaka, koje stvarno ne postoje, što je u suprotnosti sa čl. 19 st. 1 tač. 3 i 4 navedenog Zakona. Nepravične ugovorne odredbe u skladu sa čl. 43 st. 2 Zakona o zaštiti potrošača su one odredbe koje stvaraju nesrazmernu obavezu na štetu potrošača, što svakako jeste naknada za obradu kredita, jer se njome očigledno plaća rad zaposlenih u banci. Ako sledimo ovu logiku, tada su takve odredbe, prema čl. 43 st. 1 pomenutog Zakona, ništave.

   Da pojasnimo, Zakon o obligacionim odnosima članom 1065 ne zabranjuje ugovaranje naknade za obradu kredita, ali takva ugovorna odredba je nepravična, imajući u vidu da banka ne pruža niti može da dokaže da pruža neku konkretnu protivčinidbu. Naprotiv, obradu kreditnog zahteva i proveru kreditne sposobnosti banka radi u sopstvenom interesu, i to

39 Osnovni sud u Somboru, 756/16.

predstavlja uobičajenu aktivnost bankarskog poslovanja, a po logici stvari troškovi koji su prouzrokovani ovom bankarskom aktivnošću ulaze u cenu koštanja kreditne usluge. Problem oko naknade za obradu kredita nije u tome da li je ta odredba ugovora dozvoljena ili nije, već u načinu na koji se ona ugovara da li je ona pravična ili ne, a samim tim onda se postavlja i pitanje njene dalje pravne sudbine. Tu je Zakon o obligacionim odnosima jasan: „Sud može odbiti primenu pojedinih odredbi opštih uslova koje lišavaju drugu stranu prava da stavi prigovore, ili onih na osnovu kojih ona gubi prava iz ugovora ili gubi rokove, ili koje su inače nepravične ili preterano stroge prema njoj."[40]

Poseban problem je i još jedna nezakonita praksa koju banke ugovaraju. Naime, da banke krše prava potrošača nepravičnim ugovornim odredbama u smislu Zakona o zaštiti potrošača, jasno ukazuje i obimna praksa da se u svim vrstama ugovora, pa i u ugovorima o kreditima, ugovara nadležnost prema sedištu banke, što je opet u suprotnosti sa čl. 44 st. 1 tač. 5 navedenog Zakona, a koja propisuje obaveznu nadležnost prema prebivalištu, odnosno boravištu korisnika finansijskih usluga.

6. Na kraju, odredbe ugovora o kreditu, kojima se korisnik kredita obavezuje da plati naknadu – trošak obrade kredita, predstavljaju opšte uslove poslovanja banaka, pa ih sudovi, iz razloga što predstavljaju neopravdane zahteve, bez realnih izdataka od strane banaka, već naknadu onih usluga koje je banka ili sama dužna da plaća (zarade) ili koje korisnik njoj ne može da naplati (troškove papirologije), trebaju proglasiti ništavim u skladu sa čl. 143 Zakona o obligacionim odnosima, jer su nepravične i suprotne ciljevima zaključenog ugovora o kreditu i dobrim poslovnim običajima.

40 Član 143 ZOO.

5. ZAKLJUČAK

U poslovanju banaka u Srbiji koje se tiče odobrenja kredita korisnicima, višegodišnja je praksa da banke naplaćuju pri zaključenju ugovora o kreditu trošak ili naknadu za obradu zahteva za dobijanje kredita, i to u procentualnom iznosu od vrednosti kredita koji se korisniku kredita odobrava. Nedoumice koje se javljaju u vezi sa ovim pitanjem tiču se dozvoljenosti ove odredbe u ugovoru o kreditu, njene pravičnosti kao i mogućnosti poništaja iste. Pitanje dozvoljenosti odredbe o naknadi za obradu kredita u okviru sadržine ugovora o kreditu je više puta razmatrano u svetlu citiranog čl. 1065 Zakona o obligacionim odnosima koji ne predviđa ovu odredbu kao sastavni deo sadržine ugovora. Sudovi koji prihvataju tužbene zahteve protiv banaka, pogrešno polaze od ovog člana i konstatuju da u njemu nije predviđena naknada za obradu kredita. Tačno je da nije predviđena, ali nije ni zabranjena. To što članom nešto nije predviđeno, ne znači automatski da je zabranjeno, naprotiv, dopušteno je pod uslovom da se poštuju ograničenja slobode ugovaranja. Dakle, pozivanje suda isključivo na ovaj član u nameri da se odredba o naknadi oglasi ništavom je pogrešno. Međutim, i banke se pogrešno pozivaju na na sledeći čl. 1066 Zakona o obligacionim odnosima u nastojanju da dokažu da je ova odredba o trošku dozvoljena jer kako navode, tim članom se utvrđuje iznos i uslovi davanja kod ugovora o kreditu, pa shodno tome je jasno da ugovarači imaju mogućnost da predvide različite uslove davanja kredita što uključuje i plaćanje naknade za obradu kredita. Ovakvo tumačenje čl. 1066 Zakona o obligacionim odnosima nije tačno jer to tumačenje znači da u uslove davanja kredita iz ovog člana, spada i naplata troškova – naknade obrade kredita. To nije moguće, bar ne po čl. 18 Zakona o zaštiti korisnika finansijskih usluga, koji kaže da je uslov dobijanja kredita – procena kreditne sposobnosti, a ne plaćanje troškova obrade kredita. Suprotnim tumačenjem tj. uslovljavanjem odobrenja kredita plaćanjem naknade za sasvim drugu uslugu, koja se izvršava nezavisno od samog zaključenja ugovora o kreditu, išlo bi se direktno protiv načela savesnosti i poštenja i načela ravnopravnosti stranaka iz Zakona o obligacionim odnosima i naročito načela pravo na ravnopravan odnos sa davaocem finansijske usluge shodno Zakonu o zaštiti korisnika finansijskih usluga. Dakle, ova odredba o naknadi tj. trošku za obradu kredita je dozvoljena ne zato što to predviđa čl. 1066 Zakona o obligacionim odnosima nego zato što je to proizilazi iz suštine čl. 1065

Zakona o obligacionim odnosima koji je ne zabranjuje. To znači da pitanje koje treba da se postavi vezano za naknadu za obradu kredita nije da li je ona dozvoljena nego da li je ona pravična.

Da pojasnimo, Zakon o obligacionim odnosima članom 1065 ne zabranjuje ugovaranje naknade za obradu kredita. Ali takva ugovorna odredba je nepravična, imajući u vidu da banka ne pruža niti može da dokaže da pruža neku konkretnu protivčinidbu. Naprotiv, obradu kreditnog zahteva i proveru kreditne sposobnosti banka radi u sopstvenom interesu, i to predstavlja uobičajenu aktivnost bankarskog poslovanja a po logici stvari troškovi koji su prouzrokovani ovom bankarskom aktivnošću ulaze u cenu koštanja kreditne usluge. Problem oko naknade za obradu kredita nije u tome da li je ta odredba ugovora dozvoljena ili nije, već u načinu na koji se ona ugovara da li je ona pravična ili ne, a samim tim onda se postavlja i pitanje njene dalje pravne sudbine. Tu je Zakon o obligacionim odnosima jasan kad kaže da sud može odbiti primenu pojedinih odredbi opštih uslova koje lišavaju drugu stranu prava da stavi prigovore, ili onih na osnovu kojih ona gubi prava iz ugovora ili gubi rokove, ili koje su inače nepravične ili preterano stroge prema njoj. Dakle, reč je o nepravičnoj odredbi ugovora o kreditu koja kao takva izaziva određene pravne posledice, a to znači da sudovi kada primenjuju pravo, moraju da se rukovode i principom pravičnosti jer oni imaju obavezu da kreirajući sudske odluke uvode pravdu u pravni poredak.

Balša Kašćelan, PhD
Associate Professor at the University Union Nikola Tesla, Belgrade

SOME OF THE KEY ISSUES REGARDING LOAN AGREEMENT

Summary

The increasing number of disputes for loan processing inevitably led to an escalation in the number of court proceedings in which the debtors made efforts to have the loan agreement declared null and void. In these proceedings, for the courts have to take a stand on some typical clauses in loan agreements and on some banking practices that the debtors considered to be opposing to the principle of good faith.

The author presents typical cases of controversial provisions in loan agreements. Judicial practice shows different attitudes regarding the request for annulment of the loan agreement. In this paper the author analyzes the reaction of the courts, and consequently that of the legislator, to the clause in loan contracts allowing the bank to accumulate loan gains. The author is considering whether the legal provisions are applied well and whether good business practices have been violated by the activities of banks.

Key words: *Loan agreement. – Controversial provisions. – Judicial practice. – Principle of justice. – Debtor. – Litigation procedure.*